

**Sprawozdanie
z Seminarium Naukowego
„Miejsce i rola instytucji opiekuńczo-wychowawczych
i edukacyjnych
w rozwijaniu kompetencji rodzicielskich”**

Poznań, 16 czerwca 2016 roku

16 czerwca 2016 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyło się Seminarium Naukowe zatytułowane „Miejsce i rola instytucji opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych w rozwijaniu kompetencji rodzicielskich”. Wydarzenie to zostało zorganizowane przez pracowników i doktorantów Zakładu Podstaw Wychowania i Opieki WSE UAM w ramach stałego cyklu spotkań z interesariuszami zewnętrznymi, zatytułowanego „Współpraca instytucji opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych

z rodziną". Głównym celem seminarium było stworzenie swoistej przestrzeni dla wymiany przemyśleń i doświadczeń związanych z kwestią kompetencji współczesnych rodziców i ich rozwijania. Moderatorem obrad był dr Łukasz P. Ratajczak, adiunkt w Zakładzie Podstaw Wychowania i Opieki.

Przybyłych gości powitała prof. UAM dr hab. Ewa Muszyńska, kierownik Zakładu Podstaw Wychowania i Opieki, dokonując zarazem uroczystego otwarcia spotkania. Następnie pani prof. E. Muszyńska wprowadziła uczestników obrad w tematykę seminarium, wskazując na jej doniosłe znaczenie. W dalszej części, pani mgr Patrycja Wesołowska, doktorantka w Zakładzie Podstaw Wychowania i Opieki, zaprezentowała główne założenia, charakterystykę próby badawczej i cele zrealizowanych przez siebie badań naukowych dotyczących świadomości pedagogicznej współczesnych rodziców oraz źródeł tejże świadomości, będących zarazem *sui generis* inspiracją dla zorganizowania opisywanego tu seminarium. Pani P. Wesołowska zaproponowała, aby wyniki wspomnianych badań, stanowiące „głos rodziców” w sprawie kompetencji rodzicielskich i ich rozwijania, stanowiły swoiste uzupełnienie głosów osób uczestniczących w seminarium.

W drugiej części spotkania rozważania i dyskusje dotyczyły trzech bloków tematycznych. Podczas pierwszego z nich uczestnicy seminarium wspólnie poszukiwali odpowiedzi na pytanie zawarte w tytule pierwszego panelu dyskusyjnego: „Kompetentny rodzic, czyli jaki?” Głos w dyskusji zgłosiła p. Patrycja Michalak-Wachowiak (psycholog, Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” w Poznaniu), która m.in. wskazała na rozmaite dylematy, jakich doświadczają osoby pracujące z kandydatami na rodziców zastępczych, a także podkreśliła ogromne znaczenie posiadanych przez nich tzw. kompetencji osobowościowych. Pani P. Michalak-Wachowiak zaproponowała słuchaczom poczynienie refleksji wokół odpowiedzi na pytanie dotyczące użytecznego sposobu oceniającego możliwości rodzica w kontekście potrzeb dziecka. Następnie dr Łukasz P. Ratajczak zaprosił uczestników seminarium do wygłoszenia własnych opinii i do dyskusji na omawiany temat.

Jako pierwsza głos zabrała p. A. Laura Filipiak (kierownik Bursy Szkolnej Nr 2 wchodzącej w skład Zespołu Szkół Mechanicznych im. KEN w Poznaniu), która na bazie własnych doświadczeń wyłoniła i opisała trzy kategorie rodziców: *rodzica kompetentnego*, *bezzadnego* i *oczekującego pomocy*. Jak wskazała, *kompetentny rodzic* to ten, który przede wszystkim dokłada wszelkich starań, aby zapewnić swoim dzieciom dobrą edukację i przyszłość. *Rodzic bezzadny* oddaje zaś dziecko w wieku 16-18 lat pod stałą opiekę np. wychowawców bursy i spodziewa się, że po osiągnięciu przez nie pełnoletniości, samodzielnie poradzi sobie ono w dalszym, dorosłym życiu. Taki rodzic często przejawia pobłażliwość w działalności wychowawczej. Natomiast *rodzic oczekujący pomocy* to taki, który przede wszystkim formułuje swoje obawy, zgłaszając zarazem potrzeby pomo-

cy, jaką spodziewa się otrzymać od instytucji. Pani Filipiak wyraziła przekonanie, iż w ostatnim czasie wzrasta liczba zarówno *rodziców oczekujących pomocy*, jak i troszczących się oraz zapewniających najlepsze warunki rozwoju dla swoich pociech, a więc *rodziców kompetentnych*.

Następnie głos w dyskusji zabrała p. Elżbieta Mondalska (Rodzinny Dom Dziecka Nr 2 w Poznaniu, rodzic zastępczy), która podkreśliła, iż kompetentnym rodzicem może być jedynie osoba, która pragnie być opiekunem-wychowawcą dla dziecka, która chce wypełniać swoją rolę najlepiej jak potrafi i odznacza się nieustanną gotowością do pracy nad sobą; to osoba, która potrafi zauważać potrzeby dziecka i zarazem odpowiadać na nie. Pani E. Mondalska wskazała także na niezwykle bogatą ofertę dostępnych obecnie źródeł wsparcia rodziców.

Wobec braku innych głosów pani prof. Ewa Muszyńska podsumowała dyskusję przeprowadzoną w pierwszym panelu, podkreślając zróżnicowanie i wieloaspektowość podjętych rozważań (m.in. z uwagi na różnorodność miejsc pracy uczestników seminarium i zarazem ich doświadczeń w pracy z rodzicami). Na podstawie tej dyskusji wyłoniono wstępną definicję kompetentnego rodzica, a więc dorosłego sprawującego opiekę nad dzieckiem (dziećmi) i wychowującego je, który posiada zdolność kochania i nawiązywania trwałych więzi z nim (ważne są tu takie cechy osobowości, jak np. empatia), a także umiejętność szeroko pojętego rozumienia dziecka, którego podstawą jest wiedza na temat potrzeb dziecka i warunków ich zaspokajania.

Na zakończenie p. Patrycja Wesołowska przytoczyła wypowiedź jednej z respondentek podjętych przez siebie badań naukowych na omawiany temat; wypowiedź ta stanowiła doskonale uzupełnienie rozważań podjętych w pierwszym panelu: *Dzieci trzeba kochać, mieć dla nich czas, dużo rozmawiać, chwalić i doceniać. Wtedy odwzajemnią się tym samym. Nie można narzucać swojej woli, tylko pomagać im w ich pragnieniach, zainteresowaniach. Od małych dać im prawo wyboru, angażować w życie rodzinne, pozwolić, aby uczyły się na własnych błędach. Wtedy odważnie pójdą w życie, które wcale nie jest beztroskie* (kobieta, 55 lat, wykształcenie zasadnicze zawodowe, pięcioro dzieci).

W dalszej części obrad dr Łukasz P. Ratajczak zaprosił uczestników do wymiany przemyśleń i dyskusji wokół pytania: „Czy i komu potrzebne jest rozwijanie kompetencji rodzicielskich?”, rozpoczynając tym samym drugi panel dyskusyjny. Jako pierwsza wystąpiła p. Monika Nowak (psycholog, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu), która przedmiotem swojej wypowiedzi uczyniła kwestię doskonalenia kompetencji kandydatów na rodziców zastępczych. Pani M. Nowak zwróciła szczególną uwagę na konieczność kształtowania u rodziców zastępczych gotowości na przyjęcie informacji, iż przysposobione dziecko posiada własną biologiczną rodzinę, do której być może będzie pragnęło kiedyś wrócić. Zdaniem p. M. Nowak, niezwykle przydatne

dla kształtowania kompetencji rodzicielskich są różnorodne warsztaty, w których kandydaci mogą brać udział. Podczas spotkań z nimi ważnym aspektem jest doskonalenie kompetencji komunikacyjnych rodziców (w tym dotyczące wzmocnienia pozytywnych zachowań ich podopiecznych).

Następnie głos zabrała p. Agnieszka Ugorek-Macka (kierownik Oddziału Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” w Poznaniu), wskazując m.in. na niezwykle istotną rolę koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i znajomości przez nich instytucji, w jakich rodzice mogą (powinni) rozwijać swoje kompetencje rodzicielskie. Posiadanie przez koordynatorów wiedzy w tej dziedzinie i zarazem życzliwe wskazywanie rodzicom zastępczym odpowiednich miejsc (w zależności od ich potrzeb) oraz umiejętne motywowanie ich do podjęcia działań samodoskonalących zdaje się jednym z najważniejszych wyzwań, przed jakimi stają dziś koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej. Jest to zadanie niełatwe, bowiem, jak podkreśliła p. A. Ugorek-Macka, wśród poznańskich rodzin zastępczych największy odsetek stanowią spokrewnione rodziny zastępcze.

W kolejnej części spotkania p. Patrycja Wesołowska zaprezentowała fragment zapowiedzianych w pierwszej części seminarium wyników zrealizowanych badań. Dotyczyły one kwestii znajomości przez współczesnych rodziców różnych źródeł form wspierania świadomości pedagogicznej, w tym stopnia tej znajomości, a także rodzaju form wspierania świadomości pedagogicznej, z jakich korzystają rodzice oraz motywów tego korzystania. Jak się okazuje, większość badanych rodziców odznacza się dobrą znajomością różnych form wspierania świadomości pedagogicznej i z wielu korzysta. Największą popularnością cieszą się książki, filmy, strony internetowe oraz spotkania z pedagogiem lub psychologiem. Do najczęstszych powodów, dla których badani rodzice decydują się korzystać z rozmaitych form wsparcia, jest: „chęć przygotowania się do opieki, wychowania”; „jakaś trudność w opiece, wychowaniu” oraz „zainteresowanie jakimś tematem”. Wyniki te zdają się napawać optymizmem w zakresie konstruowania oferty edukacyjnej dla rozwijania kompetencji rodzicielskich współczesnych dorosłych.

Po zakończeniu wystąpień dotyczących tego tematu dr Ł.P. Ratajczak zaprosił uczestników spotkania do wspólnej dyskusji wokół podjętych zagadnień. Jako pierwsza głos zabrała dr Karolina Kuryś-Szyncel (adiunkt w Zakładzie Podstaw Wychowania i Opieki), która wskazała, iż wychowanie dziecka rozpoczyna się na długo przed narodzeniem/pojawieniem się dziecka w rodzinie, a obserwowane zainteresowanie przyszłych rodziców wzmocnieniem własnych kompetencji wychowawczych wyznacza specjalistom ważny kierunek działań edukacyjno-pomocowych. Postawiła także hipotezę: być może rozwijanie kompetencji rodzicielskich jest najbardziej potrzebne tym rodzicom, którzy nie wiedzą (nie mają świadomości), że tego potrzebują.

Następnie pani prof. Ewa Muszyńska poddała pod refleksję słuchaczy kwestię kontrowersji wokół przekonania o potrzebie rozwijania przez rodziców ich kompetencji rodzicielskich. Z kolei p. E. Mondalska zreferowała specyfikę pracy z rodzicami niezmotywowanymi, po czym p. Łukasz Sobczak (Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” w Poznaniu) ukazał tę kwestię z perspektywy koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Na tym zakończono tę część spotkania.

Po krótkiej przerwie rozpoczęto obrady w ostatnim, trzecim bloku tematycznym. Został on poświęcony praktyce rozwijania kompetencji rodzicielskich. Jako pierwsza wystąpiła p. Anna Frątczak-Nogaj (dyrektor Bursy Szkolnej Nr 1 w Poznaniu), która przedstawiła rozwiązania w zakresie doskonalenia kompetencji rodzicielskich podjęte w reprezentowanej przez nią placówce. Pani Frątczak-Nogaj stwierdziła, że tym, co swoiste dla instytucji, jaką stanowi bursa, jest utrudniony, sporadyczny kontakt z rodzicami podopiecznych z uwagi na dużą odległość między miejscem zamieszkania rodziców a poznańską bursą, co wymaga stosowania swoistych narzędzi wspomagania rodziców. Jak wspomniała, w wyżej wymienionej placówce niezwykle istotne jest pierwsze spotkanie z rodzicami młodzieży (kiedy przywożą swoje pociechy do placówki). Rodzice mają wówczas możliwość wysłuchania referatów, których tematyka dotyczy istotnych, z wychowawczego punktu widzenia, kwestii. Co więcej, rodzice otrzymują specjalnie przygotowane dla nich ulotki, w których w skondensowany i zarazem przystępny sposób zawarte są najważniejsze wskazówki oraz numery telefonów, pod którymi mogą poszukiwać dodatkowego wsparcia. Warto dodać, że w ulotkach przedstawiane są różne tematy, m.in. sposoby utrzymywania dobrej komunikacji z dziećmi. Pani dyrektor podkreśliła także, że podczas pierwszego, inauguracyjnego spotkania z rodzicami, wypełniają oni ankietę, w której m.in. odpowiadają na pytanie dotyczące interesującej ich tematyki z zakresu wychowania. Jak się bowiem okazuje, pracownicy Bursy Nr 1 w Poznaniu, w ramach rozwijania kompetencji rodzicielskich, przygotowują i wysyłają do rodziców (pocztą tradycyjną lub za pośrednictwem poczty elektronicznej), z którymi mają utrudniony kontakt osobisty, autorskie artykuły poświęcone konkretnym kwestiom wychowawczym.

Następnie głos zabrała p. Agnieszka Kowalczyk (Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu), która przedstawiła własne doświadczenia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej w zakresie doskonalenia kompetencji rodzicielskich. Wskazała na możliwość sięgania po różnorodne środki przekazywania informacji rodzicom, jak np. media, a także na – w Jej opinii najbardziej efektywne – kontakt osobisty z rodzicem i rozmowę. Co więcej, p. A. Kowalczyk podkreśliła niezwykle istotną rolę środowiska pochodzenia rodziców w zakresie m.in. kształtowania postaw wobec różnorodnych form wsparcia pedagogiczne-

go, postulując przy tym wykorzystywanie tzw. „dobrych stron” rodziców i rodziny, a więc ich zasobów w praktyce rozwijania ich kompetencji rodzicielskich.

W dalszej części obrad wystąpił p. Piotr Krakowski (pedagog, Gimnazjum im. prof. Stanisława Kielicha w Borowie), który uwypuklił znaczenie autorytetu rodzica w relacji z dziećmi. Pan Krakowski wskazał na znaczące różnice w zakresie pełnienia roli rodzica dawniej i dziś. Szczególnie podkreślił fakt, iż obecnie rodzice w kwestiach np. nowych mediów stają się uczniami własnym pociech. Jego zdaniem, fakt ten ukierunkowuje dobór odpowiednich treści i narzędzi w zakresie doskonalenia kompetencji współczesnych rodziców. Obok tzw. kompetencji miękkich, ważne jest wspieranie także tzw. kompetencji twardych.

Kolejną osobą, która zabrała głos w dyskusji był p. Łukasz Sobczak, który zwrócił uwagę słuchaczy na zagadnienie atrybucji zewnętrznej, jaka często przejawia się w postępowaniu rodziców zastępczych. Podkreślił także znaczenie przekazów, mitów rodzinnych. Zdaniem p. Sobczaka, warto je uwzględniać w pracy z rodzicami, aby móc skutecznie ich wspierać w zakresie doskonalenia kompetencji rodzicielskich. Pan Ł. Sobczak wskazał także na czynniki niezbędne dla zapewnienia efektywnej (współ)pracy z rodzicami. Są nimi: czas (potrzeba zatrzymania, refleksji), zaufanie (konieczność jego nieustannego budowania) oraz odpowiedni sposób prowadzenia rozmowy z rodzicami (np. poprzez stosowanie parafrazy warto pomagać im w samodzielnym odkrywaniu posiadanych przez nich zasobów).

Następnie głos zabrała p. Marta Wnuk-Pawłowska (Centrum Wspierania Rodzin „Swoboda” w Poznaniu), która również podkreśliła znaczenie pracy na zasobach rodzica, a także uwypukliła zasady oraz liczne zalety (korzyści) wynikające z udziału rodziców w warsztatach grupowych. Jak wskazała, ważne jest rozpoznanie jednostkowej gotowości rodzica do pracy z wykorzystaniem metody grupowej.

Po wysłuchaniu wszystkich wystąpień, dr Ł.P. Ratajczak zaprosił obecnych do wspólnej rozmowy na temat podjętych zagadnień. Jako pierwsza głos zabrała p. Grażyna Głębocka (psycholog, Gimnazjum im. Ignacego Jana Paderewskiego w Skórzewie), która podzieliła się swoimi doświadczeniami w pracy ze współczesnymi rodzicami. Podkreśliła znaczenie i zagrożenia wynikające z tzw. etykietowania rodzica przez specjalistów, a także wskazała na powody, dla których rodzice odmawiają uczestnictwa w spotkaniach ze specjalistami.

Dalej, p. E. Mondalska, p. A. Ugorek-Macka oraz p. M. Nowak wskazały kolejno na konieczność współpracy wielu podmiotów w zakresie kształtowania kompetencji rodzicielskich.

Następnie p. P. Wesołowska zwróciła uwagę słuchaczy, że istnieje szeroki wachlarz form wspierania kompetencji rodzicielskich organizowanych przez placówki, z którymi Zakład Podstaw Wychowania i Opieki współpracuje, co jest komplementarne z różnymi potrzebami współczesnych rodziców. Jak wynika bowiem z przeprowadzonych przez Nią badań, część rodziców preferuje korzy-

stanie z form, które są dostępne w domu, bez konieczności kontaktu ze specjalistą – np. książki, ulotki, poradniki, strony internetowe; inni zaś chętnie decydują się na bezpośrednie spotkania indywidualne ze specjalistami i warsztaty.

W dalszej części spotkania p. Magdalena Gajtkowska (doktorantka w Zakładzie Podstaw Wychowania i Opieki) wskazała na wartość i korzyści wynikające z organizowania superwizji dla kadry pedagogicznej w szkołach. Podkreśliła także znacznie sposobu, w jaki specjaliści mogą postrzegać rozwijanie kompetencji rodzicielskich. Jak stwierdziła, praktyka rozwijania tych kompetencji winna być postrzegana w kategoriach wyzwania, którego podjęcie może służyć doskonaleniu zarówno kompetencji rodzicielskich, jak i własnych. Doktorantka podkreśliła tym samym znaczenie stawiania wymagań w pierwszej kolejności sobie, a dopiero później innym osobom.

Ostatnim elementem spotkania było podsumowanie obrad, którego dokonała prof. UAM dr hab. Ewa Muszyńska. Dziękując przybyłym gościom za udział w seminarium, pani profesor podkreśliła ważne znaczenie podjętej problematyki dla efektywnej pracy instytucji opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych z rodziną oraz wyraziła chęć i zarazem gotowość pracowników i doktorantów ZPWio do dalszej pogłębionej i poszerzonej współpracy, a także zaproszenie do kolejnego spotkania.

Magdalena Gajtkowska